

ZAPISNIK

sa zajedničke sjednice Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, Odbora za rodnu ravnopravnost i Odbora za ljudska prava i slobode, koja je održana 14. oktobra 2013. godine.

Sjednica je počela sa radom u 15 časova. Sjednicom je predsjedavao poslanik Zoran Jelić, predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje.

Sjednici su prisustvovali predsjednici i članovi Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, Odbora za rodnu ravnopravnost, Odbora za zdravstvo rad i socijalno staranje i Odbora za ljudska prava i slobode: Zoran Jelić, mr Branka Tanasijević, Nada Drobnjak, dr Halil Duković, prof. dr Jelisava Kalezić, Andrija Popović, Kemal Zoronjić, Goran Tuponja, Ljerka Dragičević, Dritan Abazović, dr Ljiljana Đurašković i dr Zoran Srzentić.

Osim članova četiri odbora, sjednici su prisustvovali i: prof. dr Kevin Braun, šef katedre za forenzičku psihologiju Univerziteta Notingem, Nela Krnić-Brković, Ida Ferdinandi i Milena Karišik, predstavnice Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori i Goran Kušević, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječiju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja.

Rad sjednice pratili su predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

- **TEMATSKA SJEDNICA POSVEĆENA KAMPANJI „SVAKO DIJETE TREBA PORODICU“, KOJU JE POKRENULA VLADA CRNE GORE UZ POMOĆ UNICEF-a, U CILJU PROMOCIJE PRAVA DJETETA NA ŽIVOT U BEZBRIŽNOM PORODIČNOM OKRUŽENJU -**

Predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, poslanik **Zoran Jelić**, otvorio je zajedničku sjednicu četiri odbora, posvećenu Kampanji „Svako dijete treba porodicu“. U uvodnoj riječi, istakao je, između ostalog, da se ova Kampanja sprovodi u okviru sistema reforme socijalne i dječije zaštite, unaprjeđenja programa socijalne inkluzije, koji sprovodi Vlada Crne Gore uz tehničku pomoć UNICEF-a i UNDP-a i finansijsku podršku Evropske Unije. Poslanik Jelić je kazao da Kampanja promoviše pravo djeteta da živi, napreduje i raste u porodičnom okruženju, sa ciljem da se omogući djetetu da živi u zdravom porodičnom okruženju, što je između ostalog sadržano u Konvenciji Ujedinjenih Nacija o pravima djeteta, čija je potpisnica i Crna Gora. Takođe, cilj Kampanje je i podizanje svijesti o važnosti hraniteljskih porodica.

Nakon uvodne riječi, poslanik Zoran Jelić je dao riječ prof. dr Kevinu Braunu, da upozna prisutne sa ključnim nalazima i činjenicama o negativnim efektima institucionalnog smještaja po djecu.

Prof. dr Kevin Braun je, u svom sveobuhvatnom izlaganju, istakao da ova Kampanja teži podizanju svijesti o važnosti hraniteljskih porodica. Kako je kazao, prema smjernicama UN, nijedno dijete uzrasta do tri godine ne smije biti smješteno u instituciju. Ovo iz razloga što istraživanja rađena tokom posljednjih decenija pokazuju da se smještanjem u institucije djeca u ranom djetinjstvu izlažu riziku od zaostajanja u psihološkom, emotivnom i fizičkom razvoju, što se jedino može nadomjestiti njegom u toplom porodičnom okruženju. Takođe, ova djeca imaju više sklonosti da odrastu u delinkvente, nasilnike i loše roditelje.

Dalje, prof. dr Braun je istakao da jedno ministarstvo, misleći na Ministarstvo rada i socijalnog staranja, ne može samo da sprovede ovaj proces, već je neophodno da se uključe i druga ministarstva, prije svega Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo prosvjete. Takođe, treba voditi računa i o prevenciji, tj. spriječiti napuštanje djece u porodilištima.

Govoreći o negativnim efektima institucionalnog smještaja po djecu, prof. dr Braun je kazao da istraživanja pokazuju da ova djeca ne mogu da dostignu optimalni razvoj, već zaostaju u razvoju iako nemaju biološke predispozicije za to. Relativno nova saznanja, stečena tokom posljednjih deset godina, pokazuju da oblasti mozga koje su najviše pogođene takvim emotivnim i socijalnim zanemarivanjem su temporalni režnjevi mozga. Takođe, djeca koja rastu u navedenim okolnostima zaostaju i u govornim sposobnostima. Dobra vijest u svemu ovome je to što se pomenute promjene na mozgu mogu popraviti, s obzirom na to da je mozak fleksibilan organ. Naime, ukoliko bi se dijete smjestilo u hraniteljsku porodicu postoji velika mogućnost da dođe do oporavka mozga, ali samo ako se to desi dovoljno rano u životu djeteta.

Odrastanje u institucijama stvara kod djeteta i osjećaj društvene isključenosti. Upravo osjećaj društvene isključenosti, zajedno sa neurološkim deficitima, ovu djecu tjera na put delinkvencije i kriminala. Stoga, kako je naglasio prof. dr Braun, finansiranje hraniteljskih porodica zahtijeva mnogo manje materijalnih sredstava u odnosu na sredstva koja bi država uložila u krivične postupke u budućnosti.

Osvrćući se na značaj odnosa između braće i sestara, profesor Braun je naveo da se djeca u institucijama smještaju po uzrastu, pa braća i sestre iako borave u istoj instituciji, budu razdvojeni. Kazao je da treba podsticati takav pristup hraniteljstvu da ukoliko su u instituciju smješteni braća i sestre, ukoliko postoji mogućnost za to, oni trebaju biti smješteni u istu hraniteljsku porodicu. Isto tako, ako je u jednoj porodici smješteno

dijete koje ima brata ili sestru u inostranstvu, takva porodica bi trebala da dobija više novca od države, kako bi se omogućili česti kontakti među braćom i sestrama.

Kada je u pitanju Crna Gora, mali broj djece koji boravi u institucijama, pruža mogućnost da svako od ove djece bude smješteno u hraniteljsku porodicu. Svega četiri do šest odsto djece koja borave u Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj je u situaciji da mogu biti usvojena. Za sve ostale treba naći najbolje rješenje, a to je smještaj u hraniteljske porodice, kazao je prof. dr Kevin Braun.

Prof. dr Kevin Braun je naglasio da je bitno povući razliku između hranitelja koji se time bave profesionalno i hranitelja koji su u srodničkom odnosu sa tom djecom. U Crnoj Gori, trenutno, postoji svega 14 profesionalnih hraniteljskih porodica, odnosno porodica koje nisu u srodničkom odnosu sa tom djecom. Naime, oni koji se bave profesionalno hraniteljstvom za to dobijaju platu i stižu uslove za penziju, dok kod srodničkog hraniteljstva oni bi svakako brinuli o tom djetetu, ali je i njima potrebna finansijska podrška države.

Prof. dr Kevin Braun je naglasio da je smještaj djece u institucije tri puta skuplji nego smještaj djece u nekom od oblika hraniteljstva, a dva puta skuplji od boravka u malim grupnim kućama. Postavlja se pitanje zašto uopšte postoje institucije kada je to dodatni teret za poreske obveznike, naglasio je prof. dr Kevin Braun.

Profesor Braun je saopštio i podatke da $\frac{1}{4}$ stanovništva odrasta u porodicama gdje su roditelji prezauzeti, kao i da 10 odsto stanovništva odraste uz roditelje koji ih zlostavljaju.

Na kraju izlaganja, prof. dr Kevin Braun je istakao i značaj prevencije, u smislu da država treba da vodi računa i o prevenciji, odnosno napuštanju djece u porodilištima. Kada je o ovome riječ, veoma je bitno da Ministarstvo zdravlja preuzme odgovornost i sarađuje sa Ministarstvom koje je zaduženo za socijalno staranje, kako bi se spriječio ulazak nove djece u institucije, na način što će se identifikovati majke u trudnoći koje su u riziku da napuste dijete, a zatim reagovati.

Prof. dr Braun je pohvalio i izvanredan nivo aktivnosti na relaciji UNICEF–Ministarstvo rada i socijalnog staranja, još jednom ističući da je neophodno u ovaj proces uključiti i Ministarstvo zdravlja.

Poslije izlaganja prof. dr Brauna, predsjedavajući poslanik **Zoran Jelić**, pozvao je članove četiri odbora da uzmu učešće u diskusiji. U diskusiji su učestvovali poslanici/e: dr Halil Duković, Dritan Abazović, Andrija Popović, mr Branka Tanasijević, dr Ljiljana Đurašković, prof. dr Jelisava Kalezić i Ljerka Dragičević.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode, poslanik **dr Halil Duković**, kazao je da je Odbor za ljudska prava i slobode u Planu svojih aktivnosti za 2013. godinu, poseban akcenat stavio na prava djeteta. U okviru toga, razmatrano je više izvještaja, među njima poseban Izvještaj o dječijem prosjačenju u Crnoj Gori, Izvještaj o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori i Izvještaj o zloupotrebi djece putem interneta u Crnoj Gori. Poslanik Duković je istakao da podaci govore da je dječije prosjačenje porodični biznis, dok podaci o seksualnom zlostavljanju djece govore da su djeca upravo najčešće seksualno zlostavljana od strane svojih najbližih. Poslanik Duković je podržao Kampanju, ističući da je od veoma velike važnosti raditi na promociji značaja hraniteljske porodice.

Poslanik **Dritan Abazović** je, takođe, podržao Kampanju „Svako dijete treba porodicu“. Smatra da je za rješavanje ovog problema od veoma velike važnosti da se u proces uključe i Ministarstvo prosvjete i Univerzitet. U tom pravcu, poslanik Abazović smatra da bi Ministarstvo prosvjete trebalo da napravi edukativni program za profesore sociologije u školama. Takođe, uvjeren je da treba raditi na podizanju svijesti o važnosti hraniteljstva.

Prof. dr Kevin Braun se složio sa poslanikom Abazovićem da i Ministarstvo prosvjete treba da se uključi u rješavanje ovog problema, što je i slučaj u mnogim zemljama.

Poslanik **Andrija Popović** je pitao prof. dr Kevina Brauna kako ubrzati put, odnosno kako stići modernije evropske zemlje, misleći prije svega na skandinavske i zemlje Beneluksa, u rješavanju ovog problema.

Prof. dr Kevin Braun je ukazao na tri bitne inicijative u rješavanju ovog problema. Prva je podizanje svijesti o postojanju problema, što je upravo ono na čemu UNICEF radi. Druga inicijativa se odnosi na odgovarajuće propise koji to podržavaju. Treća je neophodan niz servisa, odnosno usluga, kao i finansijska pomoć kojom bi se omogućilo donošenje zakona za sprovođenje tih servisa. Istakao je da finansijska sredstva treba opredjeljivati po djetetu.

Naglasio je da Crna Gora ne zaostaje za drugim zemljama kada je u pitanju rješavanje ovog problema, dodajući da u Evropi postoje svega četiri zemlje koje se pridržavaju principa UN da dijete uzrasta do tri godine ne bude smješteno u institucije. To su Slovenija, Island, Norveška i Velika Britanija.

Predsjednica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, poslanica **mr Branka Tanasijević**, naglasila je u svojoj diskusiji da je porodica stub svakog društva. Navela je da dijete do pete godine života formira osnovne crte ličnosti, zbog čega je veoma bitno u kakvom okruženju raste, dodajući da pored genetskih predispozicija, veliki značaj u izgradnji ličnosti ima i okruženje u kojem dijete odrasta i da porodični ambijent treba da bude takav da pozitivno utiče na formiranje crta karaktera. Veoma je bitno da se, pored

stvaranja uslova za njegovanje roditeljskih odnosa, stvore i uslovi za njegovanje odnosa između braće i sestara. Ističući značaj sibling odnosa, poslanica je navela da, u slučajevima kada su djeca ostala bez roditelja, ovu djecu treba smještati u istu hraniteljsku porodicu.

Naglasila je da je u junu ove godine postojala promocija nacionalne Strategije o hraniteljstvu, kojoj je posvećena veoma velika pažnja. Strategijom je predviđeno da se do 2017. godine za 30 odsto smanji broj djece u ustanovama, naročito djece do tri godine života. Ono što zabrinjava, prema riječima poslanice, je da 59 odsto djece uzrasta od nula do tri godine koja su smještena u institucije, su direktno dovedena iz porodilišta. Istakla je da je UNICEF, zajedno sa Ministarstvom zdravlja, otvorio edukativne radionice za trudnice, kako bi se vršila prevencija ostavljanja djece u ustanove, jer ukoliko bi majka barem mjesec dana provela sa djetetom, vezala bi se za njega, smatra poslanica Tanasijević. Kao jedan od načina rješavanja ovog problema, istakla je i porodične kuće u kojima se simulira porodični ambijent, što je, prema njenim riječima, mnogo bolje rješenje u odnosu na smještaj u institucije. Koliko je to dobra varijanta primjer je Srbija, koja ima porodične kuće u okviru zdravstvenih ustanova, u koje se smještaju djeca koja su oboljela od malignih bolesti i sa njima mogu da borave i roditelji i šira porodica, pa je procenat ozdravljenja ove djece neuporedivo veći u odnosu na djecu koja borave u zdravstvenim ustanovama.

Takođe, donijet je i Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti koji predviđa da se djeca uzrasta od nula do tri godine smještaju u institucije samo u slučaju kada ne postoji neka druga alternativa. Poslanica Tanasijević je naročito pohvalila srodničko hraniteljstvo, jer se tu dijete osjeća kao u svojoj porodici, uz napomenu da u Crnoj Gori postoji svega 14 nesrodničkih, hraniteljskih porodica, pa je potrebno raditi na povećanju tog broja.

Ističući da je nesporno da dijete, ne da ne treba, nego ne smije boraviti u ustanovama, poslanicu je interesovalo da li je pravljena paralela između djece koja borave u biološkoj porodici i djece koja borave u hraniteljskoj, u pogledu njihovog napredovanja, tj. da li dijete jednakim tempom napreduje u profesionalnoj hraniteljskoj porodici, kao što napreduje u biološkoj porodici gdje je potpuno zaštićeno?

Na pitanje poslanice Tanasijević, **prof. dr Kevin Braun** je kazao da su radjena istraživanja među djecom koja rastu u biološkoj, bliskoj srodničkoj i djece koja rastu u hraniteljskoj porodici. Rezultati istraživanja govore da djeca koja rastu u biološkoj porodici pokazuju veći stepen razvoja u odnosu na djecu koja rastu u hraniteljskoj ili porodici koja ih je usvojila. Djeca koja borave u instituciji su i u daleko većoj mogućnosti da dožive seksualno ili bilo koju drugu vrstu zlostavljanja u odnosu na djecu koja su smještena u porodicama. Naime, ta djeca doživljavaju zlostavljanje od druge djece koja su smještena u institucije.

Poslanica **dr Ljiljana Đurašković** je, uz podsjećanje na veliki procenat nezaposlenosti u zemlji, predložila da se pomogne bračnim parovima koji nemaju djecu, a zainteresovani su za hraniteljstvo. Pitala je profesora Brauna da li u zemljama EU djeca u hraniteljskim porodicama ostaju u njima samo do punoljetstva ili i dalje?

Prof. dr Kevin Braun je istakao da postoji specijalizacija u okviru hraniteljstva, koja prati potrebe djeteta. Jedna od tih specijalizovanih vrsta hraniteljstva je *terapeutsko hraniteljstvo* kod kojeg hranitelj predstavlja model, odnosno uzor za biološkog roditelja. U ovoj situaciji biološki roditelj posjećuje dijete koje je u hraniteljskoj porodici. Druga vrsta hraniteljstva je hraniteljstvo kojim se pokušava spriječiti napuštanje djece. Naime, u ovakvim slučajevima maloljetna majka se sa djetetom smješta u hraniteljsku porodicu, gdje ona praktično uči kako da pruža ljubav svom djetetu. Prof. dr Braun je naveo da postoji i *dugoročno hraniteljstvo*. Kada je o ovoj vrsti hraniteljstva riječ, situacija je takva da dijete boravi u porodici koja vremenom zavoli dijete o kojem je vodila brigu, nakon čega ta porodica odluči da usvoji to dijete. U ovoj situaciji, nakon usvajanja, hranitelji gube novčana sredstva na koja imaju pravo tokom hraniteljstva.

Poslanica **prof. dr Jelisava Kalezić** pitala je koji su dominantni uzroci, kada je u pitanju Crna Gora, za smještanje djece u institucije. Naglasila je da je veoma bitno da novčana nadoknada ne bude jedini motiv za prihvatanje djece u hraniteljske porodice.

Poslanica **Ljerka Dragičević** je kazala da ne može svako da bude hranitelj, već samo neko ko voli djecu, zbog čega ljude koji žele da budu hranitelji treba pomoći u toj želji.

Goran Kuševića, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječiju zaštitu naveo je, između ostalog, da je u Crnoj Gori, trenutno, 320 djece smješteno u hraniteljske porodice, od kojih su 14 nesrodničke. U Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj, koji zbrinjava djecu lišenu roditeljskog staranja, smješteno je 160 djece uzrasta od mjesec dana do punoljetstva, dok je 2008. godine taj broj iznosio 176, što pokazuje da Crna Gora bilježi trend pada, kada je riječ o broju djece smještene u institucije dječije zaštite. Kada je riječ o Kampanji „Svako dijete treba porodicu“, kazao je da je ona počela 19. septembra tekuće godine, da je predviđeno da traje tri mjeseca i da se održava u svim gradovima Crne Gore.

Prisutnima se obratila i **Nela Krnić-Brković**, predstavnik Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori.

Naglasila je da Kancelarija UNICEF-a od 2001. godine intezivno radi na reformi sistema socijane i dječije zaštite, ističući da je ova Kampanja samo jedan segment u tom pravcu. Kampanja je započeta iz razloga što, nasuprot naučnim saznanjima o negativnim efektima institucionalnog smještaja po djecu, istraživanje koje je sproveo UNICEF, pokazuje da 58 odsto građana Crne Gore smatra da su ustanove dječije i socijalne zaštite adekvatan način zbrinjavanja djece. Iz tog razloga je neophodno mijenjati svijest kod

građana, naglasila je predstavnica UNICEF-a, ističući da je neophodna saradnja između više resora, kao i finansijska podrška hraniteljskim porodicama.

Na kraju, istakla je da se UNICEF zalaže da ljudi koji zbrinjavaju djecu bez roditeljskog staranja, imaju pravo na penzijsko i invalidsko osiguranje kao i svi drugi zaposleni. Da bi se ostvarilo predviđeno, neophodna je podrška Skupštine Crne Gore, zaključila je Nela Krnić-Brković.

Sjednica je završena u 17 časova.

Sekretar Odbora
Momir Joksimović

PREDSJEDNIK ODBORA ZA ZDRAVSTVO,
RAD I SOCIJALNO STARANJE
Zoran Jelić

Sekretarka Odbora
Tanja Božović

PREDSJEDNICA ODBORA ZA PROSVJETU,
NAUKU, KULTURU I SPORT
mr Branka Tanasijević

Sekretarka Odbora
Snežana Grupković

PREDSJEDNICA ODBORA ZA RODNU
RAVNOPRAVNOST
Nada Drobnjak

Sekretarka Odbora
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA
I SLOBODE
dr Halil Duković